

DR. CZÉDLI-DEÁK ANDREA*

A fiatalok terheltek nagykorúsítása az amerikai büntetőeljárásban

Alapvetések

A hatályos Btk. – a generális prevenció jegyében – a társadalom újabb szegmensét vontta be a büntetőjogi felelősségre vonható terheltek körébe azáltal, hogy a büntethetőség korhatárát – a törvényben meghatározott bűncselekmények vonatkozásában – 12 évre leszállította. Az eredendően angolszász megközelítés egyértelműen ahhoz a manapság globálisan elterjedt szemlélethez kapcsolódik, hogy – az elkövető életkorától függetlenül – a bűn elkövetése büntetést érdemel, és kizárólag a példaértékű szankciók kiszabásával érhető el a kellő visszatartó hatás. Ezen felfogás gyökere kétségtelenül az amerikai büntetőeljárási szisztéma, amely általánosságban már 7 éves kortól lehetővé teszi a terheltek felelősségre vonását azzal, hogy az ilyen ügyek elbírálása alapvetően a fiatalok bírósága előtt történik. Az egyes tagállamok gyakorlata mindazonáltal eltér abból a szempontból, hogy kifejezetten erre a célra létrehozott külön bíróságot működtetnek, vagy ezt a szerepet a rendes bíróság egy speciális szervezeti egysége, illetve külön erre szakosodott egyesbíró tölti-e be.¹ Általánosságban elmondható, hogy a bíróság hatáskörének korlátait valamilyen módon a terhelt 18. életévének betöltése szabja meg, amely disztinkció alapulhat azon, hogy a bűncselekmény elkövetésére, az előzetes letartóztatás elrendelésére, vagy a vádemelésre ezen életkor betöltése előtt vagy után került sor.²

Az amerikai fiatalok bírósága nemcsak bűncselekményeket, hanem szülői felügyelettel kapcsolatos ügyeket és státuszcselekményeket is elbírál. A szülői

felügyelettel kapcsolatos ügyekben a bíróság akár meg is szüntetheti a szülői felügyeleti jogot, ha a szülő azzal visszaélve, gyermeke sérelmére bűncselekményt követ el, vagy a gyermekét elhanyagolja.³ Státuszcselekményekről akkor beszélünk, ha a jogilag egyébként nem értékelendő magatartás fiatalok személyéhez kötődik, tehát a jog csak akkor szankcionál, ha azt jogszabályban meghatározott korú fiatal követi el. Ilyennek minősül például a csellengés, a kijárási tilalom megszegése, a korhatár alatti alkoholfogyasz-

tás, vagy a szülői háztól való elszökés.⁴

Rendkívül fontos annak kiemelése, hogy az amerikai fiatalok eljárás a kontinentális – és részben a felnőttekre irányadó amerikai – gyakorlattól is eltér annyiban, hogy a büntetőügyek elbírálása nem a hagyományos eljárási keretek között, hanem az életkori sajátosságokból adódó speciális szabályok figyelembevételével inkább a polgári eljáráshoz hasonló formában zajlik. Az eljárás lényegében korlátozott büntetőjogi kereteket ölt, így az ügyész vagy a pártfogó felügyelő nem vádiratot, hanem kérvényt nyújt be a bírósághoz, a bíró nem tárgyalást, hanem meghallgatást tart, és a lefolytatott bizonyítás eredményéhez képest arról dönt, hogy a fiatalok vétkes-e vagy sem. Lényeges, hogy a meghallgatás végén a bíró nem mondhatja ki bűnösnek a vádlottat, és szankciót sem szabhat ki egyidejűleg. Előbb a pártfogó felügyelőnek értékelnie kell a vádlott személyiségét, aki elrendelheti akár a vádlott pszichológiai és szakorvosi vizsgálatát, és javaslatot tehet a büntetés-kiszabással kapcsolatban. A bíróság a fiatalok érdekét leginkább szolgáló szankció neméről és mértékéről egy külön meghallgatáson dönt, így pl. kötelezheti tanácsadást, pszichiátriai és egyéb elvonó kezeléssel való részvételre, próbára bocsáthatja, javító intézeti nevelését rendelheti el, de akár rövidebb tartamú szabadságvesztést is kiszabhat.⁵

Az irányadó eljárási struktúrához képest lehetőség van azonban arra, hogy a fiatalok ügye bizonyos törvényi feltételek teljesülése, ügyészi diszkréció vagy bírói mérlegelés alapján kiemelésre kerüljön az általános szabályok hatálya alól, és az elkövetett bűncse-

* bírósági titkár, Szegedi Járásbíróság

¹ William G. Jones: *Working with the Courts in Child Protection*. 8. o. www.childwelfare.gov/pubPDFs/courts.pdf (letöltési idő: 2015.02.10.)

² Baruva, Buki: *Should Juveniles Be Transferred to Adult Criminal Court in the Criminal Justice System?* 101. o. In Tennessee Journal of Race, Gender & Social Justice, Vol. 2. 2013. 101–127. o.

³ www.nolo.com/legal-encyclopedia/juvenile-court-overview-32222.html (letöltési idő: 2014. 11. 18.)

⁴ Arthur, Patricia J. – Waugh, Regina: *Status Offenses and the Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act: The Exception that Swallowed the Rule*. 555. o. In Seattle Journal for Social Justice, Vol. 7. Issue 2. 2009. 555–576. o.

⁵ www.nolo.com/legal-encyclopedia/juvenile-delinquency-what-happens-typical-case-32223.html (letöltési idő: 2014. 11. 18.)

lekményt felnőtt eljárási rendben, felnőtt mércével és az ehhez igazodó büntetéskiszabási szempontok figyelembevételével lehessen elbírálni. Ez a lényegében a fiatalok eljárásjogi nagykorúsítását jelentő megoldás mindazonáltal számos veszélyt hordoz magában, amelyet az amerikai társadalom is még csak most kezd felismerni. A tanulmány célja, hogy bemutatva az amerikai büntetőeljárás eredeti koncepciójához képest bekövetkezett változásokat, így különösen a terhelt felnőtt rendszerbe utalásának lehetőségével kapcsolatos jogi szabályozás esszenciáját, egyfajta figyelemfelhívásként rámutasson arra, hogy milyen negatív hatásai lehetnek a kellően át nem gondolt, hatástanulmány nélküli, a generális prevenció jelszavával bevezetett jogtechnikai megoldásoknak.

Az elkülönült fiatalok bíraskodás történeti fejlődése

Az amerikai jogalkotás már több mint száz évvel ezelőtt felismerte a fiatal és a felnőtt terheltek közötti különbségtétel szükségességét, ezért elkülönült igazságszolgáltatási rendszert hozott létre a fiatalok számára. Általánosan elfogadott vélekedés volt ugyanis a 19. század végén az, hogy a fiatalok fejletlen személyiségük okán és az erkölcsi minták elsajátításának hiányosságai miatt magatartásuk helyességét kevésbé képesek megítélni, emiatt „kevésbé felelősek” tetteikért, mint felnőtt társaik. Ebből adódóan a haladó szellemiség a fiatalokat védő, a társadalomba való visszavezetésüket szolgáló rendszert kiépítésén fáradozott, célként kitűzve, hogy elsődlegesen a normál bírósági eljáráson kívüli intézkedésekkel kell válaszolni a deviáns magatartásra.⁶

Jogtörténeti munkák tanúsága szerint 1899-ben, először az Egyesült Államokban hoztak létre elkülönült igazságszolgáltatási fórumot a fiatalok terheltek számára a Cook megyei *Illinois*-ban abban a reményben,⁷ hogy a megtévedt fiatalokat nevelő jellegű szankciókkal törvénytisztelő állampolgárokka lehet formálni.⁸ Ezt megelőzően a fiatalok ügyeit ugyanolyan anyagi és eljárási szabályok szerint bírálták el, mint a felnőtteket.⁹

A reformerek alap gondolata a felnőtt terheltektől való elkülönítésen és a rehabilitáció sikerén nyugodott, ezért a bíróságok is inkább az egyéniesített, nevelő jellegű szankciók alkalmazásában, mint a megtorló bün-

etésekben látták a megoldást. A bíróságok működése a *parens patriae* (az állami szülő) jogelvén alapult, amely az államot egyfajta gyámkodó szerepben tüntette fel, hangsúlyosan figyelembe véve a gyermek mindegyes érdekét.¹⁰ A *parens patriae* szemlélet szerint a fiatalok eljárásban védelmezni kell a gyermeket, rossz cselekedete ellenére nem szabad felnőttként kezelni, és látni kell benne a lehetőséget arra, hogy megfelelő útmutatással később a társadalom hasznos tagja lehet.¹¹ Ez a modell egyébként jellemzően azon angol-szász felfogáson alapult, miszerint a bírák – hasonlóan a gyermekek legfőbb védelmezőjéhez, az uralgóhoz – a megtévedt gyermek atyjaként jártak el, felmérve annak érdekeit, és ellátva őt a követendő életvezetési tanácsokkal. A bírónak ezért széles döntési jogköre volt az alkalmasnak ítélt szankció kiválasztásában, így például a gyermeket próbára bocsáthatta, javítóintézeti nevelését rendelhette el, nevelőszülőknél, illetve árvaházban helyezhette el.¹²

Julian Mack bíró 1909-ben akként fogalmazta meg a fiatalok bíraskodás célját, hogy a gyermeknek a bíróság előtt éreznie kell, hogy az állam igazságszolgáltatási hatalmával néz szembe, ugyanakkor biztosítani kell őt arról is, hogy az állam gondoskodik róla. Hangsúlyozta, hogy nem a hagyományos tárgyalótermi keretek között kell az eljárást lefolytatni, amikor is a bíró a pulpituson ülve, felülről tekint le a vádlottra, hanem a bírónak egy asztalhoz kell ülnie a fiatalokkal, annak vállára téve a kezét, és meg kell mutatnia neki a helyes utat, ezzel hatékonyabbá téve a saját munkáját is.¹³ A bírák ezért kezdetben inkább atyáskodó szerepben jártak el, készen állva arra, hogy a fiatalok őszinte törődéssel és gondoskodással a helyes irányba tereljék. Mondhatni egyfajta „szociális munkásként” tevékenykedtek, akiket ténylegesen több pszichológus és egyéb szakember is segített, nehogy a fiatalok továbbhaladjon a bűn útján.¹⁴

Az elkülönült fiatalok bíraskodás tehát abban a szellemben született meg, hogy a bűnözői magatartást nem a természet, hanem a rossz nevelés hozta létre, ezért a bírák *quasi* helyettes szülőként viselkedtek.¹⁵ Mindez a szemlélet magával hozta azt, hogy a fiatalok terhelteket nem tekintették bűnösnek, hanem csupán vétkesnek, vagy kötelességszegőnek, ezért velük szemben nem is folytattak a felnőttekéhez hasonló formalizált eljárást.¹⁶ Figyelemmel arra, hogy a cél a

¹⁰ *The History of Juvenile Justice* (ABA Division of Public Education) 5. o. www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf (letöltési idő: 2015. 01. 25.)

¹¹ Anonymous Author: *Juvenile Waiver Hearings and the Hearsay Rule: The Need for Reliable Evidence at the Critical Stage*. 398. o. In Valparaiso University Law Review, Vol. 12. Winter 1978. 397–427. o.

¹² Hannan, William: i. m. 195–196. o.

¹³ *The History of Juvenile Justice* (ABA Division of Public Education) 5. o. www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf (letöltési idő: 2015. 01. 25.)

¹⁴ Gardner, Martin M.: i. m. 9. o.

¹⁵ Birkhead, Tamar R.: i. m. 17. o.

¹⁶ Wagman, Matthew Thomas: *Innocence Lost in The Wake of Green: The Trend Is Clear – If You Are Old Enough to Do the Crime, Then You Are Old Enough to Do the Time*. 644. o. In Catholic University Law Review, Vol. 49. Issue 2 Winter 2000. 643–677. o.

⁶ Fondacaro, Mark R. – Slobogin Christopher – Cross, Tricia: *Reconceptualizing Due Process in Juvenile Justice: Contributions from Law and Social Science*. 4–5. o. www.papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=786666 (letöltési idő: 2014. november 20.)

⁷ Hannan, William: *Judicial Waiver as the Only Equitable Method to Transfer Juvenile Offenders to Criminal Court*. 195. o. In Notre Dame Journal of Law, Ethics & Public Policy, February 2014, Vol. 22. 193–223. o.

⁸ Browne, Elizabeth W.: *Guidelines for Statutes for Transfer Juveniles to Criminal Court*. 479. o. In Pepperdine Law Review, Vol. 4. Issue 3. 479–495. o.

⁹ Birkhead, Tamar R.: *Juvenile Justice Reform 2.0*. 16. o. www.papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1856257 (letöltési idő: 2015. 11. 15.)

gyermek társadalomba visszavezetése lett azáltal, hogy bűneik megbocsátást nyerhetnek és megválthatóak, az új koncepció visszautasította a felnőtt rendszer ítélkezési gyakorlatát és eljárási rendjét. Az eljárás kifejezetten a gyermekek fegyelmezését és megjavítását tűzte ki célul, ezért az teljesen informálisan,¹⁷ a nyilvánosság kizárásával, védő nélkül és minimális eljárási szabályok betartása mellett zajlott.¹⁸ Az informális eljárásból adódóan a fiatalkorúak mindazonáltal nem élvezték ugyanazokat az eljárási garanciákat, mint a felnőttek;¹⁹ a bíró tárgyalás nélkül, tulajdonképpen egy beszélgetés keretében bírálta el az ügyet, és a gyermek személyiségének feltárását követően határozta meg a leghatékonyabb nevelési metódust.²⁰ A jóvátétel és a megtorlás helyett a bíró a gyermek személyiségének megjavításán fáradozott oly módon, hogy megvizsgálta azokat a tényezőket, amelyek a bűncselekmény elkövetéséhez vezettek, és igyekezett őket korrigálni.²¹ Ezekről a meghallgatásokról nagyon sokszor még jegyzőkönyv sem készült, ami elviekben azért nem okozott gondot, hiszen a rendszer alapelve szerint a bírónak mindenképpen a gyermek érdekeit kellett figyelembe vennie, és így kellett megtalálnia a legcélravezetőbb szankciót.²² Az atyáskodó megközelítés folytán azonban a szankciók gyakran határozatlanok maradtak, olykor az egész gyermekkoron átíveltek, valamint nem az elkövetett cselekménnyel arányos megtorlást szolgálták.²³

Harc az eljárási garanciák kiépítéséért

Az 1930-as évekre egyetlen állam kivételével már mindenhol, míg a II. világháború végére az összes államban működött valamilyen formában a fiatalkorúak bírósága.²⁴ Általánosságban elmondható, hogy az informális, eljárási garanciákat mellőző, széles diszkréciójú egyesbírói eljárásokat elsődlegesen nem tett-büntetőjogi aspektusból közelítették meg,²⁵ hanem a fiatalkorúak jogkövető magatartásának kialakítása érdekében a polgári eljáráshoz hasonló kereteket alakították ki.²⁶ Ebből következően a rendszer sok eufemiz-

must is magában hordozott, így pl. vádirat helyett kérvénnyel, bűncselekmény helyett jogsértéssel, ítélet helyett rendelkezéssel, illetőleg bírói döntéssel, míg börtön helyett javító iskolával szembesült a fiatalok terhelte.²⁷

Az elkülönült bíróságok informális gyakorlata kezdetben nem okozott problémát, ugyanis a cél elsősorban a rehabilitáció, az egyén társadalomba visszavezetése, az egyéniesített szankció volt, a legmélyebben tiszteletben tartva a gyermek mindenekfelett álló érdekét. Az 1950-es években azonban már érzékelhető elmozdulás következett be a megtorláson alapuló generális prevenció irányába, ezért egyre többször alkalmaztak szabadságmegvonással járó szankciókat, amelyek meghaladták a tetté az informális eljárási kereteket, és alkotmányos garanciákért kiáltottak.²⁸

Az informális gyakorlat 1966-tól, a *Kent*-ügyben hozott döntéstől kezdődően változott meg,²⁹ amikor is az amerikai *Supreme Court* a 16 éves *Moris Kent* ügyét bírálta el.³⁰ *Kent* a nyomozati eljárás során bevallotta, hogy betöréssel rablást és szexuális erőszakot követett el, mire ügyét a tisztességes eljárás minimális követelményeinek betartása nélkül felnőtt bírósági eljárásra utalták.³¹ A *Supreme Court* kimondta, hogy *Kent*nek joga lett volna a bírói meghallgatáshoz és ahhoz, hogy ügyében indokolt döntés születessen. A bíróság kritizálta a fiatalkorú bíróságot abból a szempontból, hogy a terhelt mind a felnőttek, mind a gyermekek világából a legrosszabbat kapja, hiszen nem részesül a felnőtteknek kijáró eljárási jogi védelemben, ugyanakkor a felnőtt rendszerbe utalás miatt a szükséges állami gondoskodástól is elesik a nevelő jellegű intézkedések hiányában.³² Ezt követően alaptétellé vált, hogy a bíróság az eset teljes körű kivizsgálása után mondhat csak le arról, hogy az ügyet maga tárgyalja, és nem hozhat döntést a felnőtt rendszerbe utalásról pusztán az iratok alapján, indokolt határozat nélkül,³³ arra hivatkozva, hogy az ügyet egyébként alaposan megvizsgálta.³⁴ A bíróság egyértelművé tette, hogy a fiatalkorú vádlottat is megilleti a hallgatás és a kereszt-

¹⁷ Carrol, Jenny E.: *Rethinking the Constitutional Criminal Procedure of Juvenile Transfer Hearings: Apprendi, Adult Punishment and Adult Process*. 108. o. In *Hasting Law Review*, Vol. 61. November 2009. 101–153. o.

¹⁸ Gardner, Martin M.: i. m. 8. o.

¹⁹ Brink, David O.: *Immaturity, Normative Competence and Juvenile Transfer: How (not) to Punish Minors for Major Crimes*. 1559–1560. o. In *Texas Law Review*, Vol. 82. 2004. 1555–1585. o.

²⁰ Fondacaro, Mark R. – Slobogin Christopher – Cross, Tricia: i. m. 4–5. o.

²¹ Birkhead, Tamar R.: i. m. 18. o.

²² Hannan, William: i. m. 197. o.

²³ Gardner, Martin M.: *Punitive Juvenile Justice and Public Trials by Jury: Sixth Amendment Applications in a Post-McKiever World*. 8. o. In *Nebraska Law Review*, Vol. 91. 1-1-2012. 1–71. o.

²⁴ Hannan, William: i. m. 195–196. o.

²⁵ Polachek, Emily A.: *Juvenile Transfer: From „Get better” to „Get Tough” and Where We Go from Here*. 1167. o. In *William Mitchell Law Review*, Vol. 35. 2009. 1162–1193. o.

²⁶ *The History of Juvenile Justice* (ABA Division of Public Education) 5. o. www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf (letöltési idő: 2015. 01. 25.)

²⁷ Gardner, Martin M.: i. m. 10. o.

²⁸ Casey, Timothy: *When Good Intentions Are Not Enough: Problem-Solving Courts and the Impending Crisis of Legitimacy*. 1474. o. In *SMU Law Review*. Vol. 57. Fall 2004. 1459–1520. o.

²⁹ Carrol, Jenny E.: i. m. 108. o.

³⁰ *Moris Kent* 14 évesen már állt bíróság előtt betöréssel lopásért és zsebtolvajlásért, azonban két évvel később megtalálták az ujjlenyomatát egy olyan asszony lakásán, akit korábban kiraboltak és megerőszakoltak. A rendőrség a fiút őrizetbe vette, és figyelmeztetés nélkül kihallgatta, mire *Kent* beismerte a bűncselekmény elkövetését. Édesanyja védőt hatalmazott meg, aki elmeszkélt véleményét készíttette az ügyben, valószínűsítve, hogy *Kent* súlyos pszichopátiában szenved, ezért pszichiátriai intézményben való kezelése látszik indokoltnak. Az eljáró bíró jogosult volt az ügyet felnőtt bíróság elé utalni, és ennek keretében a védő indítványát bármilyen meghallgatás, bizonyítási eljárás lefolytatása, valamint indokolt döntés nélkül elutasítva, az ügyet felnőtt bíróság elé utalta.

³¹ Fondacaro, Mark R. – Slobogin, Christopher – Cross, Tricia: i. m. 10–11. o.

³² *The History of Juvenile Justice* (ABA Division of Public Education) 6. o. www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf (letöltési idő: 2015. 01. 25.)

³³ Carrol, Jenny E.: i. m. 109–110. o.

³⁴ Hannan, William: i. m. 198. o.

kérdés joga,³⁵ valamint szükséges, hogy védelmében jogi képviselő is eljárjon, aki hozzáférhet az esetleges korábbi büntetőügyekben keletkezett iratokhoz.³⁶

Egy évvel később a *Gault*-ügy további súlyos eljárásjogi problémákra világított rá. A 15 éves, pénztárcalopás miatt próbaidejét töltő *Gault*-ot egy obszcén telefonhívás miatt arra kötelezték, hogy 21. életévének betöltéséig egy bentlakásos javító iskolába járjon, jóllehet a rendes bíróság előtt maximum 2 hónap börtönre vagy 50 dollár pénzbüntetésre ítélték volna. *Gault*-ot a kihallgatása előtt nem figyelmeztették törvényesen, nem ismertették vele a vádat, nem tájékoztatták a jogi képviselő igénybevételének lehetőségéről. A bírói meghallgatáson egy tanút eskü nélkül hallgattak meg, aki egy *Miranda* figyelmeztetés nélküli jelentést csatolt a *Gault* által elmondottakról. Nem volt megidézve az ügy sértetteje sem, így nem nyílt lehetőség a keresztkérdésre sem, továbbá jegyzőkönyv sem készült a meghallgatásról.³⁷ Az ügy 1967-ben a *Supreme Court* elé került, amely kimondta, hogy a fiatalokat is megilletik a tisztességes eljárás bizonyos elemei, így a védelemhez való jog,³⁸ a fegyverek egyenlőségének elve, a keresztkérdés joga, az önvádra kötelezés tilalma, illetve, hogy megismerje az ellene felhozott vádat.³⁹ Szükséges továbbá, hogy az eljárási cselekmények hiteles rögzítése érdekében írott jegyzőkönyv készüljön, illetve, hogy az érintetteket fellebbezési jog is megillessen.⁴⁰ A *Supreme Court* ezen alaptételek kinyilatkoztatásával nem szüntette meg az elkülönült fiatalok bíráskodást, hanem rávilágított döntésében arra, hogy az alapvető eljárási szabályoknak életkortól függetlenül minden esetben mérvadónak kell lennie.⁴¹

A *Winship*-ügyben hozott döntést követően még jobban elmosódott a határ a felnőtt és a fiatalok eljárási között. A 12 esztendő *Samuel Winship*-et azzal vádolták, hogy elloptott 112 dollárt egy pénztárcából. A cselekmény elkövetéséért akár arra is kötelezhető volt, hogy 6 évig egy javító iskolába járjon, amely személyi szabadságának jelentős korlátozását jelentette volna. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a bizonyítékok túlsúlya elv alapján megállapítható, hogy elkövette a terhére rótt bűncselekményt.⁴² Az ügy 1970-ben a *Supreme Court* elé került, amely visszautasította azt az érvelést, hogy a fiatalok eljárási elv elegendő a bizonyítékok túlsúlya elv pusztán abból adódóan, hogy a szankció célja nem a büntetés, hanem a nevelés.

A legfőbb bírói testület kimondta, hogy a jó szándék nem zárhatja ki az alapvető eljárásjogi garanciák érvényesülését akkor, amikor egy lehetséges szankció korlátozhatja bárkinek is a személyi szabadságát.⁴³ Általános tétellé vált ezt követően, hogy sem a fiatalok, sem a felnőttek nem ítélték el mindaddig, amíg minden ésszerű kétely felett állóan nem bizonyított a bűnösségük,⁴⁴ illetve hogy a bizonyítás alapvető szabályait mindkét eljárásban azonos módon kell alkalmazni.⁴⁵ A szemlélet ezért elmozdult abba az irányba, hogy a fiatalok bíróságának nem abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy milyen a gyermek személyisége, hanem hogy mit követett el.⁴⁶

A tisztességes eljárás kereteinek bővítése mindazonáltal 1971-ben a *McKiever*-üggyel lelassult, ugyanis a *Supreme Court* leszögezte, hogy a fiatalok terhelte nem illeti meg az esküdtszék általi elbírálás joga. Az eseti döntés lényege szerint nem sérti a tisztességes eljárás elvét az esküdtszéki meghallgatás hiánya, ugyanis a fiatalok rendszer nem büntető, hanem nevelő jellegű.⁴⁷ A fiatalok eljárást nem lehet teljes egészében azonosá tenni a felnőtt büntetőeljárással, még akkor sem, ha annak eredményeként a fiatalok zárt rehabilitációs intézményben helyezik el. A bíróság attól tartott, hogy az esküdtszéki eljárás bevezetésével lényegében eltűnne a különbség a két rendszer között,⁴⁸ így elegendőnek ítélte a tisztességes, fair eljárás szabályainak biztosítását a fiatalok ügyében.⁴⁹

A fenti bírói döntésekben lefektetett alapelvek a gyakorlatban csak korlátozott keretek között érvényesültek, mivel a bírák azokat csak részben, vagy egyáltalán nem követték. Sokan azzal érveltek, hogy a közel azonos szabályok alkalmazása miatt elveszne a fiatalok bíráskodás lényege, és kiüresedne a bírói mérlegelés, míg mások úgy ítélték meg, hogy az eljárási garanciák csak akkor alkalmazhatóak, ha a döntés szabadságvonással jár.⁵⁰

Szemléletváltás

Az eljárási garanciák bővítése mellett az 1970-es évekre egyfajta ellenszenv alakult ki a társadalomban az elkülönült fiatalok bíráskodással szemben. Ebben az időszakban ugyanis érzékelhetően emelkedett a fiatalok bűnelkövetők aránya, illetve a közvélekedés szerint a fiatalok egyre brutálisabb bűncselekményeket követtek el, amelyeket nem lehetett megfelelő

³⁵ Fondacaro, Mark R. – Slobogin, Christopher – Cross, Tricia: i. m. 4–5. o.

³⁶ Birckhead, Tamar R.: i. m. 18. o.

³⁷ Fondacaro, Mark R. – Slobogin, Christopher – Cross, Tricia: i. m. 11. o.

³⁸ Brink, David O.: i. m. 1560. o.

³⁹ *The History of Juvenile Justice* (ABA Division of Public Education) 7. o. www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf (letöltési idő: 2015. 01. 25.)

⁴⁰ Hannan, William: i. m. 198. o.

⁴¹ Birckhead, Tamar R.: i. m. 19. o.

⁴² A bizonyítékok túlsúlya elv értelmében nagyobb a valószínűsége annak, hogy egy esemény bekövetkezett, mint az hogy nem. A felnőtt büntetőügyben azonban a vádirati tényállásban írt cselekményt már minden ésszerű kétely felett állóan bizonyítottaknak kell találni, amely nyilvánvalóan magasabb követelmény.

⁴³ *The History of Juvenile Justice* (ABA Division of Public Education) 7. o. www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf (letöltési idő: 2015. 01. 25.)

⁴⁴ Fondacaro, Mark R. – Slobogin, Christopher – Cross, Tricia: i. m. 12. o.

⁴⁵ Brink, David O.: i. m. 1560. o.

⁴⁶ Birckhead, Tamar R.: i. m. 18. o.

⁴⁷ Gardner, Martin M.: i. m. 30. o.

⁴⁸ *The History of Juvenile Justice* (ABA Division of Public Education) 8. o. www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf (letöltési idő: 2015. 01. 25.)

⁴⁹ Fondacaro, Mark R. – Slobogin, Christopher – Cross, Tricia: i. m. 16. o.

⁵⁰ Birckhead, Tamar R.: i. m. 19. o.

módon szankcionálni.⁵¹ Az ellenséges légkört tovább fokozta, hogy 1974-től már statisztikailag is igazolhatóan szignifikáns növekedés következett be a fiatalok bűnözésben, ezen belül is jelentősen nőtt az erőszakos bűncselekmények száma. A helyzetet a média sem segítette, mivel a hírműsorok tömegesen sugározták a nézőket nyilvánvalóan sokkoló eseteket.⁵²

A helyzet az 1980-as, 1990-es években tovább romlott, és a kriminológusok szerint a bűnözési csúcs még nem tetőzött be. Az újságok címlapjai tömegével ontották az olyan híreket, miszerint „a fiatalok bűnözése agyonlőtt egy dzsekiért egy kisfiút, majd nyugodtan továbbállt fagyaltalni”.⁵³ A hírműsorok kegyetlen szuperragadozóként mutatták be a fiatalokat még akkor is, ha a bűncselekmény jellege azt nem indokolta. Ennek oka, hogy 1980 és 1995 között megkésztesszereződött az emberölések száma köszönhetően annak, hogy a fiatalok a feketepiacon egyre könnyebben jutottak fegyverhez, jóllehet 1998-ra ez a mutató visszaesett a felére.⁵⁴ A társadalom egyértelmű szigorítást követelt, amelyet kiválóan érzékeltet, hogy egy 1993-as közvélemény-kutatás szerint a megkérdezettek 73%-a úgy ítélte meg, hogy a fiatalok rendszere nem kellően hatékony.⁵⁵ Az általános közvélemény szerint a kezeléselvű rendszer egyáltalán nem vált be, hiszen a fiatalok bűnözésében a tettesekért való felelősségvállalás eszméjét nem alakította ki.⁵⁶ Sőt mi több, az amerikai társadalom egy része a fiatalokat még a felnőttekhez képest is szigorúbban ítélte meg, és életkorukat akár súlyosító körülménynek tekintette.⁵⁷

A fiatalok által elkövetett erőszakos bűncselekmények emelkedő tendenciája összességében arra ösztönözte a jogalkotót, hogy sokkal keményebben lépjen fel a bűnözéssel szemben. Ennek hatására az USA legtöbb tagállamában az igen súlyos, jellemzően erőszakos, személy elleni bűncselekményt elkövető fiatalokkal szemben bővítették azt a már kezdetektől is létező eljárásjogi lehetőséget, hogy a fiatalok ügyét felnőtt bíróság elé lehessen utalni. Ezzel a hangsúly az atyáskodással szemben a társadalom védelme, az elszámoltathatóság és a megtorlás felé toltott el.⁵⁸

A fiatalok ügyének felnőtt rendszerbe utalása tehát egyidős az elkülönült fiatalok rendszer gondolatával, azonban 1978-tól minden állam megkönnyítette alkalmazhatóságának feltételeit.⁵⁹ Összehasonlításképpen 1978-ban mindösszesen 12 600 fiatalok ügye került felnőtt bíróság elé, amelyek nagy része nem volt kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmény,

míg manapság évente 200 000 fiatalok ügyét tárgyalják felnőtt bíróságok.⁶¹ Más források szerint a szigorúbb szabályozásnak köszönhetően évi 10–15 000-ről 250 000-re nőtt az átutalt ügyek száma. Sok államban született olyan szabályozás, amely szerint már egy 10 éves gyermek is a felnőtt rendszerbe kerülhet emberölésért, és 12 évesen ugyancsak a felnőtt szabályok szerint vonhatják felelősségre a törvényben meghatározott valamely súlyosabb megítélésű, vagy újabb bűncselekmény elkövetése miatt.⁶²

Az átutalás fogalma

A magyar joggyakorlattól teljesen idegen jogintézmény – amely bevett szokásnak számít az Amerikai Egyesült Államokban – legegyszerűbben akként foglalkozható össze, hogy a fiatalok ügyét bizonyos törvényi feltételek teljesülése esetén nem a fiatalok bírósága, hanem a felnőtt rendszerben működő esküdtszék bírálja el az életkori sajátosságok teljes figyelmen kívül hagyásával. Ha meg szeretnénk ragadni az egész elképzelés mottóját, akkor úgy lehetne összegezni, hogy a felnőtt bűncselekmény felnőtt elbírálást és büntetést von maga után.⁶³

A jogintézmény létjogosultságának indokát sokan abban látják, hogy egyszerűen vannak olyan veszélyes elkövetők, akikkel szemben a legsúlyosabb fiatalok büntetés már nem lenne elegendő, velük szemben a nevelő jellegű intézkedés hatékonysága minden realitást nélkülöz, csakis a felnőtt rendszerben lehet kiszabni a megfelelő szankciót.⁶⁴ Az ügy körülményei és a terhelt személyisége alapján összességében tehát az a következtetés vonható le, hogy a társadalom semmiképpen sem számíthat arra, hogy a nevelés hatására egy beilleszkedésre alkalmas, hasznos állampolgárral gazdagodik. Ekkor a fiatalok rendszere feladja eredeti létjogosultságát, lemond hatásköréről, és átutalja a terheltet a felnőtt rendszerbe, ahol ügyét felnőtt által elkövetett bűncselekményként bírálják el.⁶⁵

Fontos kiemelni, hogy csakis a büntető jogszabályokat megszegő fiatalok esetében kerülhet sor a felnőtt szabályok szerinti elbírálásra, azaz a büntető ítélezés területén kívül eső ügyekben, tipikusan a státuszcselekményeknél nem.⁶⁶ Elsődleges szempont annak meghatározása, hogy kik azok a terhelték, akik az átutalás fogalmi körébe vonhatók. Tekintettel arra, hogy minden állam maga jogosult kialakítani a preventív és egyéb társadalmpolitikai célok alapján, hogy a terhelték mely szegmensét helyezi az átutalás-

⁵¹ Fondacaro, Mark R. – Slobogin, Christopher – Cross, Tricia: i. m. 8. o.

⁵² Polachek Emily A.: i. m. 1169. o.

⁵³ Ash, Peter: *Adolescents in Adult Courts: Does the Punishment Fit the Criminal?* 146. o. In *J Am Acad Psychiatry Law*. Vol. 34. Number 2, 2006. 145–149. o.

⁵⁴ Brink, David O.: i. m. 1562. o.

⁵⁵ Polachek Emily A.: i. m. 1169. o.

⁵⁶ Fondacaro, Mark R. – Slobogin, Christopher – Cross, Tricia: i. m. 9. o.

⁵⁷ Scott, Elizabeth S.: *Adolescence and the Regulation of Youth Crime*. 20. o. www.papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=959630 (letöltési idő: 2014. december 10.)

⁵⁸ Brink, David O.: i. m. 1561. o.

⁵⁹ Polachek Emily A.: i. m. 1170. o.

⁶⁰ Polachek Emily A.: i. m. 1178. o.

⁶¹ Neelum, Arya: *Using Graham v. Florida to Challenge Juvenile Transfer Laws*. 113. o. In *Louisiana Law Review*, Vol. 71. 2010. 99–155. o.

⁶² Slobogin, Christopher: *Treating Juveniles Like Juveniles: Getting Rid of Transfer and Expendad Adult Court*. 1–2. o. In *Texas Tech Law Review*, Vol. 46. 2013. 1–36. o.

⁶³ Brink, David O.: i. m. 1569. o.

⁶⁴ Edwards, Leonard: *The Case for Abolishing Fitness Hearings in Juvenile Court*. 598. o. In *Santa Clara Law Review*, Vol. 17. 1977. 595–628. o.

⁶⁵ Hannan, William: i. m. 202. o.

⁶⁶ Edwards, Leonard: i. m. 601. o.

sal kapcsolatos törvényi rendelkezések hatálya alá, álmanként eltérő szabályozással találkozhatunk. Meghatározó jelentőségű ugyanakkor annak a legalacsonyabb életkornak a kijelölése, amely esetén az átutalás egyáltalán szóba jöhet. Az államok tipikusan két opció közül választanak, így a bűncselekmény elkövetésekor vagy az elbírálás idején betöltött meghatározott életkor lehet az elhatároló tényező. Leginkább az elkövetés idején betöltött 12 éves életkor a választóvonal, figyelemmel arra is, hogy az elbíráláskori életkor könnyen kijátszható azzal, ha az ügyész a vádirat benyújtásának időpontját eltolja.⁶⁷ Az Egyesült Államokban ugyanakkor kialakítottak egy ajánlásként felfogható szabálykönyvet, a *Model Penal Code*-ot, amely szerint a terheltet 16 éves korától érdemes a felnőtt rendszerbe átemelni azzal, hogy az ügyésznek az eset körülményei alapján igazolnia kell ennek a szükségességét.⁶⁸

Többféle lehetőség kínálkozik arra, hogy egy gyermek ügyét a felnőtt rendszerben bírálják el. A legegyszerűbb az életkorhatár csökkentése, amely azonban nem tartozik a szó szoros értelmében vett átutalás fogalmához.⁶⁹ Lényegében három fő típust lehet elkülöníteni, amely alapján a fiatakorú ügye felnőtt bírósági eljárás hatálya alá eshet. Ezek a kötelező átutalás, az ügyészi diszkréció és a bírói mérlegelés esetei, amelyek további alcsoportokra oszthatók, és az államok döntésétől függően lehetnek kizárólagos vagy párhuzamos esetkörök.⁷⁰ A legtöbb (46) államban a bírói döntés az általánosan elterjedt, de sok (29) helyen él a törvényi kötelező eset, míg az ügyészi diszkréciót 14 államban alkalmazzák.⁷¹

Típusok

A kötelező átutalás lényege abban ragadható meg, hogy bizonyos korhatár vagy bűncselekményi kör, illetve ezek kombinációja esetén a bűncselekményt nem bírálhatja el a fiatakorúak bírósága. A törvényi előírás tipikusan emberölés, emberrablás, szexuális erőszak, illetve meghatározott bűnügyi priusz esetén kiemeli a terheltet a fiatakorú eljárás hatálya alól azzal a prekoncepcióval, hogy a fiatakorú nem alkalmas a nevelésre.⁷² *Mississipiben* pl. ide tartozik minden 17 éves kor betöltését követően elkövetett bűntett, *Arizonában* a 15. életév betöltését követően elkövetett harmadik bűntett, ha korábban két olyan bűncselekmény miatt ítélték el, amelyek rendes bíróság előtt

bűntettnek minősültek volna.⁷³ *Louisianában* a 15. életév betöltése, valamint emberölés, halált okozó testi sértés, minősített szexuális erőszak és minősített emberrablás alapos gyanúja esetén kötelező az átutalás.⁷⁴

A fentieknek két válfaja létezik: az automatikus átutalás és a törvényi kizárás esete. Automatikus átutalásnál a fiatakorú ügy kerül át a felnőtt rendszerbe, hogy eredendően a fiatakorúak bíróságának van hatásköre az ügy elbírálására, azonban a törvényben meghatározott valamely kritérium teljesülése esetén meg kell állapítania a bíróságnak hatásköre hiányát, és az ügyiratot meg kell küldenie a felnőtt bíróságnak.⁷⁵ Ettől csupán minimálisan, lényegében dogmatikai síkon tér el a törvényi kizárás esete, amikor a törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén azonnal a felnőtt bíróságon indul meg az eljárás. A kötelező átutalás esetében a felnőtt (rendes) bíróság megállapítja, hogy fennáll az alapos gyanú arra, hogy a fiatakorú olyan bűncselekményt követett el, ami a kötelező átutalás hatálya alá esik. A védőnek ilyenkor nincs joga, hogy bármilyen indítványt tegyen az átutalás megakadályozására, mivel vádemelés esetén az ügyésznek kötelezően a felnőtt bírósághoz kell benyújtania a vádiratot. Egyik előbb említett esetben sincs lehetőség arra, hogy a fiatakorú személyiségét és az ügy sajátosságait egy meghallgatás keretében vizsgálják, hanem a törvényi vélelem értelmében bármely mérlegelés nélkül felnőttnek minősül.⁷⁶ Fontos kiemelni, hogy az ügyésznek a kötelező átutalás esetén is igen jelentős szerepe van, mivel a bűncselekmény vád szerinti minősítése a bíróság hatáskörét is kijelöli, amennyiben a vád olyan bűncselekményt tartalmaz, amely az átutalás hatálya alá esik.⁷⁷

Ügyészi diszkrécióról akkor beszélünk, ha a törvény bizonyos életkor elérése, meghatározott bűncselekményi kör, vagy bűnügyi priusz esetén feljogosítja az ügyészt arra,⁷⁸ hogy a fiatakorúak bírósága helyett a felnőtt bíróságon kezdeményezze a vád alá helyezést.⁷⁹ Ebben az esetben a két bíróságnak párhuzamos hatásköre áll fenn az ügy eldöntésére, és lényegében az ügyész egyéni mérlegelésén múlik, hogy végső soron melyik bíróság jár el. Éppen ezért sok kritika is éri az átutalás ezen formáját, mivel felülvizsgálati lehetőség hiányában a döntés teljesen szubjektív és önkényes lehet. Az ügyész a saját belátása szerint hozza meg a döntését a fiatakorú meghallgatása és minden további indokolási kötelezettség nélkül úgy, hogy nem kötelessége a gyermek érdekeinek szem előtt tartása.⁸⁰ *Louisianában* pl. erre a 15. életév betöltését követően

⁶⁷ Browne, Elizabeth W.: i. m. 483. o.

⁶⁸ Brink, David O.: i. m. 1560. o.

⁶⁹ Browne, Elizabeth W.: i. m. 480. o.

⁷⁰ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: *Trying Juveniles as Adults in Criminal Courts: An Analysis of State Transfer Provisions*. 1. o. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, December 1998. 1–17. o.

⁷¹ Mallett, Christopher A.: *Death Is Not Different: The Transfer of Juvenile Offenders to Adult Criminal Courts*. 9. o. www.engagedscholarship.csuohio.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=elsovo_facpub (letöltési idő: 2014. 10. 30.)

⁷² Hannan, William: i. m. 205–206. o.

⁷³ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 8. o.

⁷⁴ Lynares, Hecton – Buntun, Derwyn: *An Open Door to the Criminal Courts: Analyzing the Evolution of Louisiana's System for Juvenile Waiver*. 194. o. In: Louisiana Law Review, Vol. 71. Fall 2010. 191–230. o.

⁷⁵ Cohn, Jacob M. – Mialon, Hugo M.: *The Impact of Juvenile Transfer Laws on Juvenile Crimes*. 8. o. www.papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1606002 (letöltési idő: 2014. 12. 05.)

⁷⁶ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 4–8. o.

⁷⁷ Hannan, William: i. m. 208–209. o.

⁷⁸ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 8. o.

⁷⁹ Brink, David O.: i. m. 1564. o.

⁸⁰ Hannan, William: i. m. 208–209. o.

nyílik eljárási lehetőség, ha a fiatalkorúval szemben emberölés, halált okozó testi sértés kísérlete, erős felindulásban elkövetett emberölés, fegyveres rablás, minősített betöréses lopás, szexuális erőszak, illetve fegyveres súlyos testi sértés alapos gyanúja áll fent.⁸¹

Az átutalás legrégebbi és talán leghumánusabb formája az ún. *transfer hearing*, amikor a fiatalkorú egy bírói meghallgatáson hozott döntés eredményeként kerülhet át a felnőtt rendszerbe. Az egyesbíró kizárólag az átutalás körülményeire folytat le bizonyítást, majd az ott megállapított tényekhez képest határoz arról, hogy a fiatalkorú alkalmas-e a rendszerben maradásra,⁸² vagy jogi fikcióval átemeli a felnőtt büntetőeljárás keretei közé, azaz eljárásjogilag nagykorúsítja.⁸³ A bírói átutalásra tipikusan akkor kerül sor, amikor a fiatalkorú terheltén már nem lehet nevelő jellegű intézkedéssel segíteni, illetve cselekménye olyan súlyos, hogy a fiatalkorú rendszerben kiszabható maximális szankció is kevés lenne.⁸⁴ A meghallgatás lényegében egy mérlegelési folyamat, ahol a bíró a fiatalkorú személyiségét és az elkövetett bűncselekmény egyedi jellemzőit veti össze. A *Model Penal Code* szerint a 16. életév betöltését követően ajánlott élni ezzel az eljárási lehetőséggel, azonban minden államnak szem előtt kell tartani a szabályozás kialakításakor a terhelt életkorát, érettségét, a bűnügyi priuszát és a cselekmény tárgyi súlyát. *New York*ban pl. emberölésért 13 éves kortól, egyéb súlyos bűncselekmények esetén 14 éves kortól,⁸⁵ míg *Louisianában* a 14. életév betöltésétől kezdve a törvényben meghatározott 7 bűncselekmény (emberölés, halált okozó testi sértés, minősített szexuális erőszak, emberrablás, fegyveres súlyos testi sértés, fegyveres rablás és szexuális erőszak, ha a sértett legalább 2 évvel fiatalabb az elkövetőnél) egyikének elkövetése esetén megengedett az áttérés.⁸⁶

Főszabály szerint az ügyésznek kell bizonyítania azt, hogy – az eset körülményeihez képest – megfelelő szankció csak a felnőtt rendszerben szabható ki. Ezzel szemben bizonyos államokban él a megdönthető törvényi vélelem elve, amelynek értelmében a törvény az eredeti hatáskört a rendes bírósághoz telepíti egy kötelező eset meghatározásával, azonban a védőnek lehetősége nyílik arra, hogy a vélelmet megdöntve a meghallgatáson bizonyítsa azt, hogy a fiatalkorú alkalmas a nevelésre.⁸⁷ A valódi *transfer hearing* azonban egyértelműen az első változattal azonosítható.⁸⁸

A bizonyítási teher mércéje az egyes államokban eltérő. Tipikusan két elvet alkalmaznak annak megítélésénél, hogy a fiatalkorú érdemes-e nevelő jellegű intézkedésre, így a nagyobb valószínűség, vagy más megfogalmazásban a bizonyítékok túlsúlya (*pre-*

ponderence of evidence) és az egyértelmű bizonyítottság elvét (*clear and convincing evidence*). Az első eset a bizonyítottság alacsonyabb szintjével is megelégszik, míg az utóbbinál a bíróban egyértelműen annak a meggyőződésnek kell kialakulnia, hogy a bizonyítékok mérlegeléséből nem következhet más, mint hogy az ügyet egyértelműen a felnőtt rendszerben kell elbírálni.⁸⁹

A törvényi kizárás és az ügyészi indítványra történő átutalás okozta esetleges méltánytalanság enyhítése érdekében több államban lehetőség van a fiatalkorú ügyének visszautalására. Egyes államokban még bírói mérlegelés esetén is megengedett, ha a döntés megalapozatlan, vagy kivételes, egyedi körülmények merülnek fel. Ez lényegében az esküdtszéki tárgyalás előtt lebonyolított bírói meghallgatás, amelynek eredményéhez képest a bíró dönthet úgy, hogy az ügyet mégis inkább a fiatalkorúak bírósága tárgyalja.⁹⁰

Több államban él az ún. „egyszer felnőtt, mindig felnőtt elve”, tehát ha egyszer már elítélték felnőttként, onnantól kezdve automatikusan felnőttként kezelik a fiatalkorút. Az államok döntésétől függően ez vonatkozhat bármely jövőbeni bűncselekmény elkövetésére, de lehetséges, hogy ezt az eljárási lehetőséget csak bizonyos bűncselekmények elkövetése esetén tartja fent a jogalkotó. Kaliforniában még elítélés sem szükséges, ugyanis ha egyszer már átutalták a fiatalkorút a felnőtt rendszerbe, és a döntést a korábbi bűnügyi priusz vagy a kezelésre való alkalmatlanság alapozta meg, akkor függetlenül attól, hogy elítélték-e, a későbbi ügyekben automatikusan felnőttként kezelik.⁹¹

A *transfer hearing* eljárási szabályai

A *transfer hearing* eljárás a fiatalkorú terhelt számára rendkívüli jelentőséggel bír, hiszen ennek eredményéhez képest dől el, hogy ügyét a felnőtt vagy a fiatalkorúak bírósága bírálja el.⁹² Gyakran *fitness hearing*nek is nevezik, ugyanis a bíró azt vizsgálja, hogy a terhelt beleillik-e a fiatalkorú rendszer ideológiájába, azaz megfelelő alanya lehet-e egy nevelő jellegű intézkedésnek.⁹³ Az eljárást egyesbíró folytatja le, jöllehet a *Supreme Court* 2000-ben kimondta az *Apprendi*-ügyben, hogy az alkotmányos követelményeknek leginkább az lenne megfeleltethető, ha az átutalással kapcsolatos döntés is esküdtszéki hatáskörbe tartozna. Érvelése szerint minden olyan esetben, amikor a visszaesői minőségen túli további tények a törvényi maximumnál súlyosabb büntetést alapoznak meg, a vádlottnak joga van az esküdtszék

⁸¹ Lynares, Hecton – Bunton, Derwyn: i. m. 195. o.

⁸² Neelum, Arya: i. m. 109. o.

⁸³ Carrol, Jenny E.: i. m. 101. o.

⁸⁴ Hannan, William: i. m. 210. o.

⁸⁵ Brink, David O.: i. m. 1563. o.

⁸⁶ Lynares, Hecton – Bunton, Derwyn: i. m. 196. o.

⁸⁷ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 6. o.

⁸⁸ Cohn, Jacob M. – Mialon, Hugo M.: i. m. 8. o.

⁸⁹ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 3. o.

⁹⁰ Salekin, T. Randall – Rogers, Richard – Ustad, L. Karen: *Juvenile Waiver to Adult Criminal Courts – Prototypes for Dangerousness, Maturity-Sophistication, and Amenability to Treatment*. 382. o. In Psychology, Public policy and Law, Vol. 7. 2001. 381–408. o.

⁹¹ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 10. o.

⁹² Anonymous Author: i. m. 397. o.

⁹³ Edwards, Leonard: i. m. 595. o.

előtti elbíráláshoz. Egy olyan döntés, amely a fiatalok-
rút áttemeli a felnőtt rendszerbe, egyben a büntetés
mértékének a növekedésével is jár, ezért az esküdtszék
előtti eljárásra vonatkozó alkotmányos tételt a *transfer
hearing* esetében is alkalmazni kell,⁹⁴ továbbá a dön-
tést megalapozó tényeket minden észszerű kétely fe-
lett állóan bizonyítottaknak kell találni.⁹⁵

A bíróságok ennek a szigorú követelménynek az
alkalmazását mindazonáltal visszautasítják, csak
Massachusetts és Új-Mexikó államok fogadják el az
esküdtszéki eljárás lehetőségét és a bizonyítottság
mértékére vonatkozó iránymutatást (*reasonable
doubt*). Más államokban tehát egyesbíró tartja a meg-
hallgatást, és dönt a felnőtt eljárásra utalásról, jóllehet
az *Apprendi*-ügy világosan lefektette azt a tételt, hogy
a fiatalokúnak joga lenne az esküdtszéki eljáráshoz,
és ahhoz hogy az átutalás csak akkor történhessen
meg, ha ennek szükségessége minden kétséget kizáróan
bizonyított.⁹⁶ A joggyakorlat elutasító hozzáállásának
oka abban keresendő, hogy az általános megítélés
szerint az *Apprendi*-ügyben megállapított követel-
mények kizárólag a bíróság ítélező tevékenységére
irányadóak, és nem az átutalással kapcsolatos meg-
hallgatásra, ahol a fiatalokú büntetőjogi felelősségéről
nem születik döntés.⁹⁷

Az államok több mint felében az eljárást két fő
részre, tulajdonképpen két külön meghallgatásra le-
het tagolni: elsőként a bírónak általában azt kell eldön-
tenie, hogy fennáll-e a bűncselekmény elkövetésének
alapos gyanúja, és a fiatalokú megalapozottan gyanú-
sítható-e azzal, hogy a bűncselekményt ő követte el.
Ezt követően kell határozni arról, hogy a fiatalokú alkalmas-e
arra, hogy a rendszerben maradjon, tehát van-e vele szemben
a fiatalokú rendszerben kiszabható megfelelő szankció.⁹⁸

Összességében 30 állam követeli meg azt, hogy az
alapos gyanú kérdésében külön döntést hozzon a bíróság.⁹⁹
A meghallgatást (*probable cause hearing*) viszonylag
gyorsan meg kell tartani, amely gyakran egybeesik az előzetes
letartóztatásról történő döntéshozatallal. A külön
meghallgatás célja, hogy a terhelt először felmérhesse
azt, hogy miként védekezik, mivel egy egységes
meghallgatáson felmerülhet, hogy egy enyhébb nevelő
jellegű intézkedés reményében, tulajdonképpen egyfajta
vádalku keretében beismeri bűnösségét, csak hogy a
rendszerben maradhasson.¹⁰⁰ Kaliforniában ugyanakkor
nincs elkülönült alapos gyanú meghallgatás, hanem az
ügyész még egy olyan vádalku lehetőséget is felkínálhatja,
hogy a beismerő vallomásért cserébe nem kezdeményezi
a felnőtt rendszerbe utalást.¹⁰¹ Észak-Karolinában, ha
fennáll az alapos gyanú, és van rá indítvány, akkor a bíró folytat-

hatja a meghallgatást, vagy arra új határnapot is tűzhet.
Kötelező új határnap kitűzése a fiatalokú hozzájárulásának
hiányában, ha a meghallgatás előtt legalább 5 nappal
nem kézbesítették számára az átutalásra vonatkozó
indítványt. Ha az alapos gyanú nem áll fenn, a bíró
megszünteti az eljárást. Ha az alapos gyanú olyan
bűncselekményre vonatkozik, amely miatt nincs helye
átutalásnak, a bíró akár folytathatja a fiatalokú eljárást
a döntéshozatal érdekében, vagy arra újabb határnapot
tűzhet.¹⁰²

A tényleges *transfer hearing* eljárási szabályai is
államonként változóak. Lényeges kiemelni, hogy a
meghallgatáson nem a bűncselekmény elbírálásáról,
hanem az átutalhatóságról kell döntést hozni, ezért az
eljárási szabályok is lazábbak. Nem alkalmazandóak
teljeskörűen a bizonyítási eljárás általános szabályai,
így például egyes államokban nem érvényesül az ön-
vádra kötelezés tilalma, illetve a fegyverek egyenlő-
ségének elve sem (*right to confrontation*),¹⁰³ továbbá
bizonyítékként felhasználható akár a hallomásból szer-
zett információ is, amelynek törvényesen beszerzett
volta kétséges lehet.¹⁰⁴

Különös szempontként, szinte már polgári jogi ka-
tegoriaként mérlegelni kell a gyermek mindenekfelett
álló érdekét, amely egy kontinentális büntetőjogász
számára idegenként hathat. A meghallgatást viszonylag
gyorsan meg kell tartani, és azt csak alapos okkal lehet
elnapolni. Az átutalást az ügyész mellett egyébként
a védő, a törvényes képviselő és a fiatalokú is indítványozhatja.¹⁰⁵
Louisianában pl. a felelősség megállapítására irányuló
indítvány benyújtásától (*delinquency petition*) kezdve
a bíró is kezdeményezheti hivatalból egészen a felelősségről
döntő ülésig, illetve a beismerő vallomás megtételéig.¹⁰⁶
Néhány államban a pártfogó felügyelők előzetes vizsgálati
jelentést készítenek, amelyet a meghallgatás előtt nyújtanak
be a bírósághoz,¹⁰⁷ továbbá az eljáró bíró környezet-
tanulmány beszerzése iránt intézkedhet, amelyet ugyan-
csak pártfogó felügyelők vagy szociális munkások készí-
tenek.¹⁰⁸

A fiatalokú terhelt jogosult arra, hogy a nevelésre
való alkalmasságát tanúkkal, akár szakértő tanúkkal is
bizonyítsa. Ezzel ellentétben bele is egyezhet az át-
utalásba, ilyenkor természetesen nem kell bizonyítást
lefolytatni. Amennyiben a fiatalokú terhelt vallomást
tesz, célszerű bűnbánatot tanúsítani, és előadni, hogy
miként hajlandó együttműködni a fiatalokú rendszerben
felkínált nevelési lehetőségek valamelyikével. A
meghallgatáson tett vallomás egyébként a későbbiekben
sem a fiatalokú, sem az esetleges felnőtt eljárás
keretében nem használható fel.¹⁰⁹

Egyértelműen érvényesül a meghallgatáson a véde-

⁹⁴ Carrol, Jenny E.: i. m. 104. o.

⁹⁵ Carrol, Jenny E.: i. m. 122. o.

⁹⁶ Carrol, Jenny E.: i. m. 123. o.

⁹⁷ Carrol, Jenny E.: i. m. 132. o.

⁹⁸ Anonymous Author: i. m. 402. o.

⁹⁹ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 13. o.

¹⁰⁰ Browne, Elizabeth W.: i. m. 485–486. o.

¹⁰¹ Edwards, Leonard: i. m. 599. o.

¹⁰² Wagman, Matthew Thomas: i. m. 654–655. o.

¹⁰³ Carrol, Jenny E.: i. m. 113–114. o.

¹⁰⁴ Edwards, Leonard: i. m. 604–605. o.

¹⁰⁵ Browne, Elizabeth W.: i. m. 487–488. o.

¹⁰⁶ Lynares, Hecton – Bunton, Derwyn: i. m. 196. o.

¹⁰⁷ Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 3. o.

¹⁰⁸ Anonymous Author: i. m. 414. o.

¹⁰⁹ Browne, Elizabeth W.: i. m. 489. o.

lemhez való jog, amely egyes államokban kötelező, de ezen jogáról a vádlott – akár a későbbi eljárásra is kiterjedő hatállyal – lemondhat.¹¹⁰ Egy felmérés szerint a fiatalokú vádlottak körülbelül fele mond le a védőhöz való jogáról,¹¹¹ így a *Gault*-ügyben elért tisztességes eljárás garanciáinak érvényesülése a gyakorlatban nem mindig biztosított.¹¹²

Egyes államok lehetővé teszik, hogy a sértett is jelen lehessen a meghallgatáson, és elmondhassa a bűncselekménnyel kapcsolatos tapasztalatait, annak életére gyakorolt káros hatásait. Amennyiben a meghallgatáson személyesen nem kíván megjelenni lehetőség van arra, hogy írásos beadványát ismertesse az eljáró bírónak (*victim statement*).¹¹³ Ez az eljárásjogi lehetőség leginkább annak köszönhető, hogy az 1980-as években – a büntetések szigorodásával és az elszámoltathatóság iránti igény fokozódásával – előtérbe került a sértetti jogok erőteljesebb érvényesülése, a reparáció gondolatának már az eljárás kezdeti szakaszában történő meghonosítása.¹¹⁴

A bírónak valamennyi beszerzett bizonyítékot egyenként és összességében értékelve kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy az elkövetett bűncselekmény jellege és a fiatalokú személyisége alapján a terhelt alkalmas-e a rehabilitációra, vagy ügyét a büntetőközpontú felnőtt rendszerben kell elbírálni. A fiatalokú személyét illetően 3 fő szempontot kell figyelembe venni: a terhelt veszélyességét, érettség-belátási képességét és a kezelésre való alkalmasságát. Ezekben a kérdésekben gyakran pszichológus szakértő véleményét kéri ki az eljáró bírónak,¹¹⁵ aki tulajdonképpen kockázatelemzést készít a fiatalokúról.¹¹⁶ Úgy-szintén szakértőt kell kirendelni, ha felmerül, hogy a terheltnek nincs beszámítási képessége.¹¹⁷ Ahogy már korábban is kiemelésre került a bizonyítottság mérceje államonként eltérő lehet: az alapos gyanútól az észszerű következtetésen át az egyértelmű bizonyítottság és a bizonyítékok túlsúlya mérlegelési elvekkig terjedhet.¹¹⁸ A bíróság döntésével szemben természetesen lehetőség van fellebbezésre, amelynek előterjesztésére az átutalás indítványozására jogosultaknak van eljárásjogi lehetősége.¹¹⁹

Az átutalásnál vizsgálandó szempontok

A meghallgatást vezető bírónak legfőbb feladata, hogy a bizonyítási eljárás eredményéhez képest mérlegelje,

hogy az átutalással szemben a társadalom és a gyermek mit nyer a nevelő jellegű, rehabilitációs rendszerben maradással, figyelembe véve az esetleges bűnözői életmóddal kapcsolatos prognózisokat és a társadalom védelmét is.¹²⁰ Ennek keretében a bírónak alapvetően a terhelt társadalomra veszélyességét veti össze a nevelésre alkalmasságával, és a kettő eredőjeként hozza meg döntését. Tipikusan az idősebb, súlyos bűncselekményt elkövető, visszaeső és a korábbi nevelő jellegű intézkedésekre nem reagáló terhelt kerülnek át a felnőtt rendszerbe.¹²¹

Az államok a döntés kialakítása körében számos, lényegében hasonló kritériumot tartalmazó szempontot kodifikáltak, azonban lefektettek néhány általános elvet is. Ilyen mérlegelendő szempont lehet többek között az, hogy a bíróság alappal következtethet-e a fiatalokú nevelésre való alkalmatlanságára (*Kansas*), vagy arra, hogy a terhelt nem megfelelő alanya a kezelésnek (*Missouri, Virginia*), illetve számításba veheti, hogy a közvélemény szemében a büntető igazságszolgáltatásról lemondás vajon megfosztja-e a bűncselekményt a tárgyi súlyától (*Maine*).¹²²

A *transfer hearing* részletszabályainak kidolgozásakor ugyanakkor minden állam számára alapvető kiindulási pont volt a *Kent*-ügyben meghatározott szempontrendszer. A *Supreme Court* ajánlása szerint minden átutalással kapcsolatos esetben 8 tényezőt szükséges vizsgálni: a bűncselekmény tárgyi súlyát, azt, hogy a fiatalokú a cselekményt agresszív, erőszakos, vagy előre megfontolt szándékkal követte-e el; az személy vagy vagyoni javak ellen irányult, az ügy várható kimenetelét; a cselekményt felnőtt terhelttel együtt követte-e el, és ebből adódóan társai ügyét a felnőtt bíróság bírálja-e el,¹²³ a terhelt belátási képességét, érettségét, bűnügyi priuszát; azt, hogy a társadalom védelme a fiatalokú rendszerben hozott döntés mellett is biztosítható-e, és annak valószínűségét, hogy a fiatalokú alkalmas-e a rehabilitációra.¹²⁴

Az államok a *Kent* kritériumok mellett számos egyedi tényezőt is beépíthetnek szabályozásukba, azokat kiegészíthetik pl. a következő mérlegelést igénylő szempontokkal: a közbiztonság védelme, milyen kezelési-nevelési lehetőségek állnak rendelkezésre az adott államban, a korábbi intézkedés sikeres volt-e, a fiatalokú mennyire hajlamos kortársai nyomásának és befolyásának engedelmessé válni, illetve hogy vannak-e vele szemben folyamatban további büntetőeljárások.¹²⁵ Úgy-szintén szempont lehet a terhelt mentális-érzelmi és fizikai állapota,¹²⁶ a családi háttér, valamint a baráti kapcsolatok jellege.¹²⁷ *Minnesotában* pl. figyelembe veszik azt, hogy a fiatalokú milyen mértékben működött közre a bűncselekmény elkövetésé-

¹¹⁰ Edwards, Leonard: i. m. 602. o.

¹¹¹ Henning, Christin N.: *Wrong With Victims' Rights in Juvenile Court? Retributive v. Rehabilitative Systems of Justice* 1146. o. In *California Law Review*, Vol. 97. 2009. 1107–1170. o.

¹¹² Birckhead, Tamar R.: i. m. 16. o.

¹¹³ Henning, Christin N.: i. m. 1139. o.

¹¹⁴ Henning, Christin N.: i. m. 1108–1109. o.

¹¹⁵ Salekin, T. Randall – Rogers, Richard – Ustad, L. Karen: i. m. 381. o.

¹¹⁶ Polachek Emily A.: i. m. 1185. o.

¹¹⁷ Anonymous Author: i. m. 416. o.

¹¹⁸ Mallett, Christopher A.: i. m. 17. o.

¹¹⁹ Browne, Elizabeth W.: i. m. 494. o.

¹²⁰ Anonymous Author: i. m. 398. o.

¹²¹ Hannan, William: i. m. 203. o.

¹²² Griffin, Patrick – Torbet, Patricia – Szymanski, Linda: i. m. 4. o.

¹²³ Mallett, Christopher A.: i. m. 3–4. o.

¹²⁴ Neelum, Arya: i. m. 144. o.

¹²⁵ Mallett, Christopher A.: i. m. 14–17. o.

¹²⁶ Lynares, Hecton – Buntton, Derwyn: i. m. 197. o.

¹²⁷ Browne, Elizabeth W.: i. m. 493. o.

ben, tehát kezdeményező, tervező szerepe volt-e, jelentős részt vállalt-e a kivitelezésben.¹²⁸

Bár a *Kent*-ügy a döntést orientáló kritériumokat felsorolja, azonban nem ad támpontot, hogy azokat miként kell súlyozni. Általánosan elfogadott gyakorlat, hogy a bíró dönti el, hogy az egyes tényezőknek milyen jelentőséget tulajdonít.¹²⁹ Az elvégzett kutatások szerint a bírák a közvélemény számára tipikusan azt kommunikálják, hogy a legfontosabb szempont a fiatalokú kezelésre való alkalmassága, ám a valóságban a terheltek veszélyességét és belátási képességét helyezik előtérbe.¹³⁰ Kaliforniában az eljárási törvényben meghatározott bármely szempont teljesülése önmagában megalapozhatja az átutalást.¹³¹ A Kaliforniai Igazságügyi Tanács ezt azzal egészítette ki, hogy bármely olyan a törvényben fel nem sorolt körülmény is figyelembe vehető, ami az ügyben egyedileg releváns lehet.¹³²

A kezelésre való alkalmasság szempontjára többek között a bűnügyi priusz, a terhelt életútja, személyiségképe és az alapján vonható le következtetés, hogy a korábbi nevelő jellegű intézkedések sikerre vezettek-e, vagy azok kudarcot vallottak. Vizsgálni kell azonban, hogy a korábbi nevelő jellegű intézkedés hatása miért maradt el, így az nem a rendszer hibája-e, az intézkedés rossz megválasztásának következménye.¹³³ Ennek érdekében a meghallgatáson fel kell tárnai a terhelt személyiségét, korábbi élettörténetét, a bűncselekményhez vezető utat.¹³⁴ Az alkalmasság körében tisztázni kell, hogy az adott államban milyen kezelési lehetőségek állnak rendelkezésre, mert bár lehet, hogy végső soron nem lenne szükséges a terheltet átmenetni a felnőtt rendszerbe, azonban alkalmas intézkedés hiányában ez mégis megtörténik.

A bűncselekmény sértettre gyakorolt hatása is meghatározó szerepet játszhat abban, hogy a bíró átutalja-e az ügyet a felnőtt rendszerbe. A *Commonwealth v. Saez* (2007) ügyben a másodfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy sértetti nyilatkozat hiányában is egyértelmű az ügy körülményei alapján, hogy a pártfogó felügyelő véleményével szemben a fiatalokú terhelt nem maradhat az életkora miatt rá kedvezőbb szabályok hatálya alatt az emberölés kísérlete miatti büntetőügyben. A bíróság értékelte az elkövetés módját (fegyverhasználat), a bűncselekmény következményeit, a sértettre gyakorolt hatását, illetve azt, hogy a terhelt nem mutatott együttérzést a sértett irányában, ezért a felnőtt bíróság elé utalta az ügyet.¹³⁵

Ugyancsak kiemelt szempont annak vizsgálata, hogy

a terhelt a korához szükséges belátási képességhez mérten a bűncselekmény elkövetésekor ténylegesen mennyire tudta megítélni cselekménye büntetendő jellegét és annak következményeit. A belátási képesség körében fel kell mérni a terhelt érettségét és megfontolási képességét. Az érettség vizsgálatánál meg kell határozni, hogy a terhelt megértette-e azt az igényt, amely a jogi szabályozottságot, a tilalmat létrehozta, azaz felfogta-e a cselekmény büntetendőségét igazoló érveket.¹³⁶ A megfontolási képesség körében pedig azt kell mérlegelni, hogy a fiatalokú értelmi és érzelmi adottságaihoz viszonyítva felismeri-e azt, hogy az adott helyzetben egy jogi tilalom érvényesül, és képes-e ennek a felismerésnek megfelelően cselekedni, azaz érzelmeit, vágyait és cselekedeteket a normatív elvárásokkal összhangban tudja-e kontrollálni. Figyelembe kell venni azt is, hogy az adott terhelt ténylegesen a korát meghaladó érettséggel rendelkezik-e.¹³⁷

Változások a *Simmons*- és a *Graham*-üggyel

A 2000-es évek második felétől a *Supreme Court* gyakorlatában lényeges szemléletváltozás következett be azon a téren, hogy miként kell értelmezni a fiatalokúság fogalmát, ezen átmeneti állapotnak milyen hatásai vannak a terheltre, és mennyiben kell ezt figyelembe venni a büntetés kiszabás során. A *Supreme Court* 2005-ben a *Simmons*-ügyben, majd 5 évvel később a *Graham*-ügyben elvi érveléssel mondta ki, hogy a fiatalokú terhelt személyiségét meg kell különböztetni a felnőttektől, és ebből adódóan még ugyanazon súlyos bűncselekmény elkövetése esetén sem lehet azonos szankciót alkalmazni velük szemben. Jóllehet a két döntés a halálbüntetés, valamint az életfogytig tartó szabadságvesztés kapcsán fogalmazta meg a fenti elvárásokat, mindezen követelmények elkezdtek beszivárogni más jogintézmények területére is, és rést ütöttek a fiatalokú terheltek felnőtt rendszerbe utalásának gyakorlatán.

A 17 éves *Chris Simmons* elhatározta, hogy társaival közösen betörnek egy előre kiszemelt asszony házába, majd szemeit leragasztva megkötözik, és egy hídról a folyóba vetik. Az elhatározást tett követte, amelyet *Simmons* a tárgyaláson egyértelműen beismerett. Az embertelen és brutális cselekedet automatikusan felvetette a halálbüntetés lehetőségét, amely az eset súlyához mérten a fiatalokú elkövetőknél is bevett gyakorlatnak számított.¹³⁸ A *Supreme Court* az ügy elbírálása kapcsán kifejtette, hogy a fiatalokú terheltek különböznek a felnőttektől, ugyanis döntéshozatali képességük, személyiségük fejletlenebb, kevésbé képesek elhárítani a külső befolyást, és jobban ki vannak téve kortársaik nyomásának. Ezen túlme-

¹²⁸ Polachek Emily A.: i. m. 1175. o.

¹²⁹ Anonymous Author: i. m. 403. o.

¹³⁰ Neelum, Arya: i. m. 146. o.

¹³¹ Kaliforniában 5 szempontot vizsgálnak az átutalásnál: az terhelt belátási képességét; rehabilitálhatóságát, ezen belül a fiatalokúak bíróság által alkalmazott korábbi szankció sikerességét; a bűnügyi priuszát, az elkövetés körülményeit és a bűncselekmény súlyát.

¹³² Edwards, Leonard: i. m. 604–605. o.

¹³³ Browne, Elizabeth W.: i. m. 484. o.

¹³⁴ Carrol, Jenny E.: i. m. 138. o.

¹³⁵ Henning, Christin N.: i. m. 1139. o.

¹³⁶ Brink, David O.: i. m. 1569. o.

¹³⁷ Brink, David O.: i. m. 1577–1578. o.

¹³⁸ Scott, Elizabeth S.: i. m. 3–4. o.

nően személyiségük átmeneti, fejlődő stádiumban van, az még nem hordozza magában a felnőttekre jellemző döntéshozatali mechanizmusra irányadó sajátosságokat.¹³⁹ Fejletlen személyiségük impulzívabb cselekedetekben ölt testet, kiforratlan egyéniségük, éretlen viselkedésük meggondolatlan, a hosszú távú következményeket figyelmen kívül hagyó lépésekre sarkallja őket.¹⁴⁰ A fiatalkorúak tehát korlátozott mértékben képesek felmérni magatartásuk jövőbeni hatását, ösztönösen cselekszenek, és nem tudják megfelelő módon kontrollálni tetteiket. Az éretlenség, a felelős döntéshozatali képesség alacsonyabb szintje csökkenti a felelősségüket,¹⁴¹ ezért nem kaphatják ugyanazt a büntetést, mint a felnőttek.¹⁴² A *Simmons* döntés hangsúlyozta, hogy fejletlen személyiségük okán a fiatalkorúak alakíthatóak, kovácsolhatóak, ezért a társadalom nem mondhat le róluk egyetlen rossz cselekedet miatt, legyen az bármennyire is súlyos.¹⁴³ Mindezen érvek alapján a *Supreme Court* úgy ítélte meg, hogy a bűncselekmény elkövetésekor 18. életévét be nem töltött személyt nem lehet halálbüntetésre ítélni.

A *Simmons*-ügyben hozott döntést az átutalást ellenzők természetesen fel kívánták használni a jogintézmény alapjainak megbontására. Érvelésük szerint a felnőtt rendszerbe utalás semmibe veszi a felnőtt és a fiatalkorú terheltek közötti különbséget; összemossa és azonos módon kezeli a két jól elhatárolható terhelti kört, melynek eltérő jellegére éppen a legfőbb bírói fórum hívta fel a figyelmet. A *Simmons* döntés ilyen széles körű értelmezését a *Supreme Court* egy ideig semmilyen módon nem támogatta, ugyanis a kifejtett elveket kizárólag a fiatalkorú elkövetők halálbüntetésének alkotmányos vizsgálatára szűkítette. Az alacsonyabb szintű bíróságok sem voltak hajlandók elfogadni azt az érvelést, hogy minden fiatalkorú általánosságban véve kevésbé felelős.¹⁴⁴

A merev értelmezésen a *Graham*-ügy változtatott elsőként 2010-ben, amikor is a 16 éves *Terrance Jamar Graham*et fegyveres rablásért és más bűncselekményekért Floridában tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. A *Supreme Court* fenntartotta a *Simmons*-ügyben kimunkált érveket azzal, hogy a feltételes szabadság kizárását egyben kegyetlen és embertelen büntetésnek titulálta, és kimondta, hogy az emberölés esetét leszámítva alkotmányellenes fiatalkorút életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélni.¹⁴⁵ Ismételten rávilágított arra, hogy a fiatalkorú döntéshozatali struktúra eltér a felnőttekétől, ugyanis a fiatalkorúak eltérően képesek felmérni döntéseik rövid és hosszú távú következményeit, beleélni magukat

azon személyek helyzetébe, akikre a döntésük kihat,¹⁴⁶ és lázadó személyiségükből fakadóan hajlamosak kockázatos cselekményekbe belevinni magukat.¹⁴⁷ Ezt követően a *Miller v. Alabama* ügyben általánosan elfogadott tétellé vált, hogy fiatalkorúval szemben alkotmányellenes tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabni függetlenül attól, hogy milyen bűncselekményt követett el.¹⁴⁸

Bár a *Supreme Court* fenti döntéseivel elméleti síkon megteremtette a lehetőségét annak, hogy a felnőtt rendszerbe utalás alkotmányosságának kérdését is támadni lehessen, idáig még nem született olyan döntés, amely elvi éllel elismerte volna, hogy a jogintézmény a fiatalkorúak alapvető jogait sértené. Egyes szerzők úgy vélik, hogy a *Graham* döntés lényegében kimondja, hogy a fiatalkorúaknak alkotmányos joguk van a rehabilitációra, a nevelő jellegű szankciókra, ezért a *transfer*, történjen az bármilyen módon is, alkotmányellenes.¹⁴⁹ Annak ellenére, hogy a *Supreme Court* még nem foglalt határozottan állást ebben a kérdésben, a *Simmons*- és a *Graham*-ügy hozománya-ként a 2000-es évek második felétől egyre több állam lazított az átutalás törvényi szabályozáson, – különösen a kötelező átutalás szűkítésével – visszaadva a terepet a fiatalkorú bírászkodásnak.¹⁵⁰

Az átutalással kapcsolatos problémák

A fiatalkorú terheltek felnőtt rendszerbe utalása számos elméleti, gyakorlati és erkölcsi problémát is felvet, amelyek egyértelműen abba az irányba mutatnak, hogy a *Supreme Court* végső soron kénytelen lesz az igazságtalan és megtorlást szolgáló jogintézmény létjogosultságát hivatalosan is kérdőre vonni. Általánosságban elmondható, hogy amint a terhelt átkerül a felnőtt rendszerbe, ügye a fiatalkorú eljárással szemben nyilvános lesz, és elveszti mindazt a védelmet, amit a speciális rendszer nyújt.¹⁵¹ Jóllehet a jogintézmény támogatói amellet érvelnek, hogy a terheltek csökkent felelőssége a felnőtt rendszerben is megfelelően értékelésre kerül, ez a korlátozott elszámoltathatóság ténylegesen nem jár jelentős kedvezménnyel, hiszen az eltúlzott mértékű felnőtt büntetésekhez képest egy akár 20–25 év tartamú szabadságvesztés is rendkívül megterhelő egy fiatalkorú számára.¹⁵²

Nagy visszhangot kiváltó eset volt Floridában, és nem csak jogi, hanem morális kérdéseket is felvetett, amikor a mindösszesen 12 éves *Lionel Tate* birkózás közben megölte a 6 éves *Tiffany Eumick*ot. A TV-ben látottak szerint oly módon bántalmazta kislányt, hogy

¹³⁹ Mallett, Christopher A.: i. m. 18. o.

¹⁴⁰ Slobogin, Christopher: i. m. 9. o.

¹⁴¹ Scott, Elizabeth S.: i. m. 13. o.

¹⁴² Hannan, William: i. m. 217. o.

¹⁴³ Polachek Emily A.: i. m. 1180. o.

¹⁴⁴ Neelum, Arya: i. m. 122. o.

¹⁴⁵ Caldwell, Beth: *Punishment v. Restoration: A Comparative Analysis of Juvenile Delinquency Law in the United States and Mexico*. 106–107. o. In Cardozo Journal of International and Comparative Law, Vol. 20. October 2011. 105–141. o.

¹⁴⁶ Ash, Peter: i. m. 147. o.

¹⁴⁷ Hannan, William: i. m. 214. o.

¹⁴⁸ Slobogin, Christopher: i. m. 9. o.

¹⁴⁹ Neelum, Arya: i. m. 124. o.

¹⁵⁰ Birckhead, Tamar R.: i. m. 30. o.

¹⁵¹ Anonymous Author: i. m. 405. o.

¹⁵² Slobogin, Christopher: i. m. 5. o.

annak leszakadt a mája, betört a koponyája, és számos más sérülése is keletkezett. Az elkövetett cselekmény súlyára tekintettel a fiú átkerült a felnőtt rendszerbe, ahol nem egyezett bele abba a vádalku ajánlatba, hogy szándékos emberölés helyett halált okozó testi sértésért feleljen, így szándékos emberölés miatt tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. Az ügyét végső soron újratárgyalták, és ekkor már a korábbi jogkövetkezmények tudatában elfogadta a vádalkut. Ennek ellenére mindenképpen elgondolkodtató, hogy a társadalom a vádalku nélküli alapeljárásban teljesen lemondott az érzelmi és értelmi szinten is éretlen 12 éves fiúról úgy, hogy személyisége még nem fejlődött ki, és a megfelelő nevelő jellegű intézkedés hatására akár pozitív irányba is alakítható lett volna.¹⁵³

A *Graham*-ügy kapcsán széles körben elismerésre került, hogy sem az esküdtek, sem a bírák nem rendelkeznek olyan csalthatatlanság képességgel, hogy meg tudják ítélni, ki az, aki javíthatatlanul romlott személyiség. Sokan kritizálják az átutalást amiatt, hogy a tévedés lehetőségére tekintettel még egyedi mérlegelés alapján sem lehet kétséget kizáróan megjósolni azt, hogy az terhelt valóban alkalmatlan-e a rehabilitációs jellegű nevelő intézkedésre, és ezért közérdekből szükséges a fiatalok rendszerből történő kiemelése.¹⁵⁴

Az átutalás iránti igényt gyakran arra alapozzák, hogy a felnőtt rendszerben kiszabott szabadságelvonás megakadályozza a terheltet a büntetés tartamára abban, hogy ismételten bűncselekményt kövessen el, tehát erre az időre a rendszer a fiatalok kivonja a lehetséges elkövetők közül, átmenetileg megakadályozva a bűnözés növekedését. Ez a teória az elkövető veszélyességére alapoz, tehát a társadalom a kockázatos egyéntől ideiglenesen megszabadul.¹⁵⁵ A probléma mindazonáltal hosszú távon jelentkezik, hiszen a fiatalok bebörtönzése ideig-óráig ugyan megtisztítja az utcákat a bűnözéstől, de amint az elítélt visszakerül a társadalomba, még nagyobb veszélyt jelent másokra a börtöninfekció miatt, illetve abból adódóan, hogy kriminalizálódása okán nincs lehetősége a normális életre.¹⁵⁶

A börtönben eltöltött hosszú évek alatt nem ritka, hogy az elítélt bántalmazás, szexuális kizsákmányolás áldozata lesz, a rettegés hatására pszichés zavar alakul ki nála; a tanácsadó szolgáltatások és oktatás hiányában bűnözői attitűdöt vesz fel, és elsajátítja a bűnözési technikákat. Szabadulása után egy esetleges állásinterjún számot kell adni elítéléséről, így nyilvánvalóan nehezebben talál munkát, ez pedig a megélhetés fedezése érdekében visszaesést prognosztizál.¹⁵⁷ Hátulütője továbbá, hogy a börtönélet során szerzett kapcsolatok és tapasztalatok a későbbiekben ismételten bűncselekmény elkövetésére sarkallják.¹⁵⁸

Több felmérés is született azon a téren, hogy milyen hatása van a jogintézménynek a bűnözés alakulására, így csökkent-e a bűncselekmények és ezen belül a fiatalok elkövetők száma a szigorodó rendelkezések hatására. A statisztikák azt mutatják, hogy nincsen igazi visszatartó ereje az átutalást követően hozott bírói döntéseknek, sőt az eljárásjogilag nagykorúsított fiatalok csoportján belül nagyobb a visszaesők aránya, mint azok körében, akik a fiatalok rendszerben maradtak. Ez a tény az átutalás minden válfajára igaz, de a törvényileg kötelező esetben talán a legelfogadhatatlanabb, mivel itt teljes mértékben hiányzik az egyéni szempontok mérlegelése.¹⁵⁹ Mindezt egy másik felmérés is alátámasztotta, amely szerint a bűnözés konstans maradt, vagy inkább emelkedett ezen bűnözői körben.¹⁶⁰ Egy 2002-es tanulmány szerint az átutalt fiatalok 49%-a, míg a rendszerben maradtak 37%-a lett visszaeső.¹⁶¹ Egy 2007-ben készített statisztikai adatgyűjtés is kimutatta, hogy a felnőtt rendszerbe utalásnak sem a speciális, sem a generális prevenció szintjén nincs érzékelhető visszatartó ereje, továbbá számszakilag igazolható, hogy megnövekedett a visszaesők aránya azok között, akiknek ügyét nem a fiatalok rendszerben bírálták el.¹⁶²

Ugyancsak a fiatalok vádlott esélyeit rontja, hogy a sértetti nyilatkozatok nemcsak empátiát ébresztenek a sértett irányában, hanem ellenszenvet is keltenek a vádlottal szemben.¹⁶³ Figyelemmel arra, hogy a sértettnek joga van kifejezni az ügyvel kapcsolatos véleményét, ezen belül azt, hogy milyennek tartja a vádlott személyiségét, és milyen büntetést lát szükségesnek, a bíróban egyfajta rejtett negatív attitűdöt alakít ki, amely tudat alatt befolyásolhatja a döntést. Ez már csak azért is káros, mivel a sértettnek általában nincs kellő ismerete a fiatalok bíróságok működéséről és a büntetés rehabilitációs céljáról. Véleménye spekulatív, a terheltről kialakított képe többségében a bűncselekmény elkövetésekor tapasztalt egyszeri találkozón alapul.¹⁶⁴ Hasonló gondot jelent a jellemrajzok és környezettanulmányok felhasználása, amelyek többségében a barátok, közeli ismerősök, szomszédok és pedagógusok eskü, valamint figyelmeztetés nélkül felvett beszámolóin alapulnak. Ezek a bizonyítékok – szubjektivitásuk okán – mindazonáltal számos téves és elfogult véleményt, következtetést tartalmazhatnak a fiatalok személyiségét illetően.¹⁶⁵

Súlyos probléma továbbá, hogy az átutalással kapcsolatos döntés kialakítása során a bírónak mérlegelnie kell, hogy van-e az adott államban olyan alkalmas nevelő jellegű szankció, amely az elkövetett cselekmény súlyához és a terhelt társadalomra veszélyességéhez mérten kellő visszatartó hatást fejthet ki. A fia-

¹⁵³ Brink, David O.: i. m. 1556–1557. o.

¹⁵⁴ Slobogin, Christopher: i. m. 31–32. o.

¹⁵⁵ Slobogin, Christopher: i. m. 29. o.

¹⁵⁶ Hannan, William: i. m. 193–194. o.

¹⁵⁷ Polachek Emily A.: i. m. 1182–1183. o.

¹⁵⁸ Slobogin, Christopher: i. m. 30. o.

¹⁵⁹ Hannan, William: i. m. 207. o.

¹⁶⁰ Cohn, Jacob M. – Mialon, Hugo M.: i. m. 4–5. o.

¹⁶¹ Baruwa, Buki: i. m. 111. o.

¹⁶² Neelum, Arya: i. m. 141. o.

¹⁶³ Henning, Christin N.: i. m. 1143. o.

¹⁶⁴ Henning, Christin N.: i. m. 1157. o.

¹⁶⁵ Anonymous Author: i. m. 414. o.

talkorú rendszerben maradás sok esetben azon bukkint meg, hogy nincs olyan rehabilitációs program, amely az előbbi szempontoknak megfelelne. Ebből következően előfordulhat, hogy a fiatalok az állam büntetés-végrehajtás szervezetének korlátozott lehetőségei, lényegében egy a személyétől teljesen független ok miatt kerül át a felnőtt rendszerbe.¹⁶⁶

A *transfer hearing* számos hátrányát összegezve mégis egyértelműen kijelenthető, hogy az átutalással kapcsolatos eljárásjogi megoldások közül ez tekinthető a leghumánusabbnak. Bármely más változathoz képest a bírói döntés legnagyobb előnye kétség kívül az egyéniesítés és az eljárási garanciák mellett lefolytatott közvetlen meghallgatás, amely alapján az eljáró bírónak indokolt, fellebbezhető határozatot kell hoznia.¹⁶⁷ Ezzel szemben a kötelező törvényi átutalásnál a terhelt személyiségének vizsgálata teljesen elmarad,¹⁶⁸ a vádlottat nem egyénként, hanem típusként kezeli a törvényhozó,¹⁶⁹ míg az ügyészi diszkréció legnagyobb hiányossága, hogy a döntés nem fellebbezhető, és az ügyet már csak a vádemelésről döntő esküdtsek hallgatja meg.¹⁷⁰

Összegzés

Az amerikai büntetőeljárás az elkülönült fiatalok bíraskodás intézményrendszerének kiépítésétől kezdve evidenciaként kezelte, hogy a fiatalok terhelteket a felnőttekhez képest eltérően kell megítélni, így többek között személyiségük formálhatósága okán elsősorban nevelő jellegű intézkedésekkel kell visszavezetni őket a helyes útra. Ez a megközelítés mind a mai napig áthatja a büntetőeljárás szellemiségét, azonban az 1970-es évek végétől párhuzamosan szivárgott be a köztudatba az a büntetésközpontú irányzat, amely egyedül az elszámoltathatóságban és a megtorlásban látta a társadalom hatékony védelmét. A generális prevencióra építő szemlélet természetesen hathatós eszköztár kiépítését hívta életre, amelyet az állami jogalkotás egy már korábban is létező jogintézmény alkalmazhatóságának kiszélesítésével és szigorításával kívánt megoldani.

A fiatalok terhelteket felnőtt rendszerbe utalása egyidős az elkülönült fiatalok bíraskodás történetével, bár egyértelműen leszögezhető, hogy a törvényhozás erőteljesebb fellépését megelőzően jóval korlátozottabb keretek között érvényesült. A bírói döntés alapuló átutalás kezdetben az igazságszolgáltatás kivételes eszközeként emelte ki a vádlottat a rá eredendően irányadó kedvezőbb szabályok hatálya alól azzal a fikcióval, hogy az elkövetett tett és a terhelt személyisége összességében kizárja a nevelő jellegű intézkedések sikerét. A jelenlegi szisztémán be-

lül továbbra is jelentős szerepet tölt be a vádlott közvetlen meghallgatása és az egyéb bizonyítékok összevetése alapján kialakult szubjektív bírói meggyőződés, amely a *Kent*-ügyben lefektetett kritériumoknak köszönhetően ma is a jogintézmény legobjektívebb eleme. Ez a mérsékelt objektivitás ugyanakkor teljesen hiányzik az ügyészi diszkréción és a törvényi kötelező rendelkezésen alapuló eljárásból, mivel az alapvetően tett-büntetőjog szemlélet a terhelt személyiségét teljeskörűen likvidálja a folyamatból. Az ügyészi diszkréció nyomokban őrzi a látszólagos mérlegelés lehetőségét, azonban a fellebbezéssel nem támadható, indokolási kötelezettségtől mentes döntés meghozatala alapvetően a vádló szubjektív és olykor önkénybe hajló megítélésén, a cselekmény tárgyi súlyára összpontosító tényezőkön nyugszik. A törvényi kötelező átutalás, amely egyre gyakrabban vonja el a bíróság döntési jogkörét, kétségtelenül a legkevésbé alapjog konform megoldás, ugyanis a vádlottat egy meghatározott homogén tulajdonságokkal felruházott bűnözői csoport tagjaként kezeli. A formálódó és formálható fiatalok terheltekre rásüti a javíthatatlan bűnöző sztereotípiájának bélyegét, figyelmen kívül hagyva, hogy az élet a társadalom megfogalmazott törvényi tényállások keretei közé gyakran olyan konkrét életbeli magatartásokat is bevonhat, amelyek a valóban súlyos megítélésű cselekményektől egyértelműen elhatárolhatóak.

Az utóbbi időben számos tanulmány született a jogintézmény elméleti alapjainak és gyakorlati tapasztalatainak boncolgatásáról, amelyek kétség kívül egy irányba hatva az átutalás eltörlése mellett kardoskodnak. A témában számos szerző mutatott rá arra, hogy a társadalom globális szinten nem nyer, hanem inkább veszít a fiatalok eljárásjogi nagykorúsításával, amelyet a statisztikák is alátámasztanak. Az átutalással érintett fiatalok nagyobb arányban válnak visszaesőkkel, a szigorodó rendelkezések pedig nem eredményezik a bűncselekmények számának csökkenését. A felnőtt rendszerbe átkerült terheltek az akár több éves börtönbüntetés kitöltését követően szakképzettség nélkül, nyilvános bűnügyi priusszal, minimális munkalehetőséggel, valamint gyakran szexuális visszaélés, bántalmazás és lelki terror áldozataként lépik át a mindennapi valóság küszöbét.

A büntetésközpontú szemlélet eme kuriózumának, az amerikai büntetőeljárás sajátos jogintézményének bemutatásával, jelen tanulmány betekintést engedett a széles értelemben vett büntetőjogszabályok szigorítás-orientált módosításának lehetséges következményeibe, egyúttal a jogalkotás valamint a jogalkalmazás valamennyi szereplőjét a választások keresésében közös gondolkodásra hívta fel. Bármilyen irányba is formálódjék a jövőben büntető anyagi és eljárási jogunk, a jelentős változások bevezetése előtt érdemes mérlegelni, hogy a kontinentális hagyományokat ápoló jogi kultúránkkal egy esetleges újító gondolat mennyiben egyeztethető össze. ■

¹⁶⁶ Slobogin, Christopher: i. m. 28. o.

¹⁶⁷ Hannan, William: i. m. 204. o.

¹⁶⁸ Slobogin, Christopher: i. m. 29. o.

¹⁶⁹ Hannan, William: i. m. 206. o.

¹⁷⁰ Mallett, Christopher A.: i. m. 9. o.